

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

15. Quales actus ad stabiliendam consuetudinem requirantur? Et an
requirantur, quod actus , ex quibus consuetudo constat, careant omni
malitia, vel necessarium sitquod tales omissiones, quibus lex ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

verbi significat, ubi insinuat idem iudicium contradicendum necessarium fuisse.

2. Sed opinio contraria est tenenda, quam tuetur Praepositus in p. 2. D. Thoms. 97. dub. 1. n. 8. Syluius etiam in p. 2. q. 97. a. 2. concl. 8. Gordonus in sum. tom. 1. lib. 2. q. 14. c. 5. n. 19. Granado in p. 2. controuers. 7. tract. 3. p. 2. disp. 16. sect. 1. num. 15. Lorca. disp. 29. membr. 3. Valquez disp. 177. c. 7. Pontius lib. 6. c. 6. n. 2. Suar. lib. 7. c. 11. n. 2. Salas disp. 19. sect. 11. num. 95. Donellus lib. 1. Comment. c. 10. & ibi Olualdus lit. H. Cuiacius lib. 20. obseru. c. 1. Guillimus lib. 20. obseru. c. 3. 1. num. 8. & alij: & ratio est, quia rerum iudicatarum auctoritas non inducit consuetudinem, sed probat. Vnde l. 36. de legib. consuetudo a rerum iudicatarum auctoritate seceratur per particulari, aut, quae disinctionis nota est. Deinde quia vera causa consuetudinis est Principis aut populi consensus qui non minus animum suum actibus extraiudicialibus, quam iudicialibus, declarare possunt. Praeterea multo maioris auctoritatis videtur esse longo tempore & sine dubitatione confirmatus vsus, quam quod in contradictorio iudicio fuerit obtentum.

3. Dicendum est igitur ad inducendam consuetudinem non requiri actiones iudiciales; ita vt decreto & sententia iudicis in aliqua causa vel causis iuxta consuetudinem pronuncietur ius; sed sufficere actiones vulgares, & extraiudiciales.

RESOL. XV.

Quae actus ad stabiliendam consuetudinem requirantur?

Et an requiratur, quod actus, ex quibus consuetudo constat, careant omni malitia, vel necessarium sit, quod tales omissiones, quibus lex abrogatur, sint peccaminosae, saltem in principio?

Et an postea consuetudine ab aliis maioribus introductam obseruantes excusentur a culpa, nec inuestigare teneantur, de illius iustitia, sed possint illam presumere? Ex p. 6. r. 5. Resol. 9.

§. 1. Respondeo, quod ad stabiliendam consuetudinem requiruntur actus voluntarij, & consequenter non ex errore & ignorantia; vnde si per vim, aut metum grauem populus aliquid faceret etiam per longum tempus, vtique talis non erit consuetudo sufficienter introducta. Ita Sacra Rota in Giennensi portionis die 13. Nouembris 1613. coram Burato p. 1. det. 19. n. 11. Praepositus in p. 2. D. Thoms. 97. dub. 1. n. 6. Granado in p. 2. D. Thoms. controuers. 7. tract. 3. p. 1. disp. 16. sect. 2. num. 14. vbi sic ait: Necessit est ad obligationem consuetudinis eam non esse inductam errore facti vel iuris; si enim populus prauauerit propter aliquam deceptionem se obligari, aut dari causam, quae verè non datur; non manebit obligatus. Etenim obligatio consuetudinis oriri debet ex libera voluntate eorum, qui se obligare voluerunt: vbi autem est deceptio seu error, non est libera voluntas se obligandi, error enim impedit liberum consensum, v. g. inducta est consuetudo celebrandi festum talis Sancti in aliquo oppido, quia existimabat ibi esse sepultum corpus eius; iactu hac fuerit adaequata causa celebratis, si constaret eam fuisse deceptionem, quia ibi Sanctus ille sepultus non erat, cessabit consuetudinis obligatio. Similiter si propterea consuetudo aliqua inducta esset, quia credebatur tale vel tale opus non esse prohibitum in iure, eo ipso quod constaret esse prohibitum, non obligaret consuetudo, quippe quae ob errorem inducta fuit. Vide etiam Suarez lib. 7. c. 12. per totum, Gordonum in sum. tom. 1. lib. 2. q. 14. c. 5. per totum. Cui adde Castrum Palaum tom. 1. tr. 3. disp. 10. punct. 2. §. 3. n. 11. qui adducit duo exempla, quibus glossa in quod non rationes ff. de legib. & Panor. Tom. V. l.

mitanus in c. fin. de consuet. vtuntur: videlicet si consuetudo sit aurigam obligatum non esse de periculo vini, quod in plaustris defert, si dominus vini plaustrum comitetur; eo quod existimet nullum ius habere, nulla est consuetudo, quia fundamentum illius est error, quo cessante euanescit consuetudo; secus verò si ex alio errore inducta foret. Et hac ratione dicit Suarez n. 5. aduersus Roebum, si populus consuevit non extrahere frumentum è Ciuitate, quia credebatur id sibi esse prohibitum; non ideò consuetudinem obligantem inducere: quia non abstinit ab illa actione animo inducendi consuetudinem, sed animo obseruandi legem, quam sibi esse positam existimabat.

2. Notandum est etiam non requiri, quod actus, ex quibus consuetudo constat, careant omni malitia, vt habeatur ipsa rationalis: imò dicit Suarez loc. cit. c. 18. n. 8. necessarium esse, quod tales omissiones, quibus lex abrogatur, sint peccaminosae saltem in principio, quia si prouenirent ex aliqua rationali excusatione, inquit, non declararet voluntatem legi contrariam: vt si occurreret necessitas excusans, tunc enim non esset diffeultudo, sed purus non vsus legis, qui ex omnium sententia non sufficit ad legis abrogationem inducendam: quòd si verò tam frequentes sint eiusmodi occasiones, siue necessitates, vt possint ostendere legem esse incommodam, aut inutilem, tunc consuetudo propriè abrogabit legem: sed quia manifestatur eius inutilitas, hinc per se emoriatur & cessabit. Idem docet latius Suarez eodem loco, n. 15. vbi dicit Caietanum hoc loco ad secundum. & omnes ita sentire. Quòd autem per actus malos saltem ab initio legis abrogatio fieri possit; hinc mirum videri non debet, quia actus illi non concurrunt, tanquam causa per se istius abrogationis, sed tanquam causa per accidens, & sine qua noniam causa per se est legalis voluntas, siue ius, quod voluit legem aliquando cedere consuetudini inolitae, quae subitanea sit probabilibus saltem rationibus, ob quas Legislator possit rationabiliter legem mutare, quod secundum rectam rationem ordinatum est, vt succurratur subditorum infirmitati, & regimen communitatis sit suauius. Interim verò quod tandem resultat ex eiusmodi consuetudine, non est malum, scilicet quòd similes actus postea sine malitia fiant ablata nimirum lege, & in hoc consentire censendus est Princeps abrogando legem. Et hoc modo licet consuetudines illius actus, quibus constat, sint irrationabiles, prout fiunt (quia videlicet contra positam legem) non tamen in substantia, siue ab intrinseco, quia possunt licitè fieri, sublata scilicet lege, neque in termino aut effectu, quia Princeps propter istam consuetudinem prudenter & rationabiliter potest legem abrogare; & sic consuetudine completa, & lege abrogata actus postea licitè fiunt, & ius quoque ad eos liberè faciendos rationale est: quia non est nisi quaedam earentia siue solutio à lege prohibente, quae rationabiliter auferri potuit. Et haec omnia docet Ioannes Vvigers in part. 2. q. 97. art. 5. num. 15. & Lorca tom. 2. disp. 20. membr. 2. in fin.

3. Et tandem nota posteros consuetudinem à suis maioribus introductam obseruantes à culpa excusari, nec inuestigare teneri de illius iustitia: sed posse illam praesumere. In quo sensu dixit Basilus de Leon ex Bartolo in l. de quibus ff. de legibus, quod ab omnibus fit, rectè fieri praesumitur. Intelligendum tamen est, quando toto tempore necessariò ad praescriptionem consuetudo prauauit. Denique si consuetudo immemorialis fuerit, praesumenda est iusta & rationalis, etiamsi esset contra dispositionem legis anterioris, quia ratione temporis diuturni praesumitur in ea iustus titulus. Et ita ex Alexandro, Avendaño, & Salas, docet Castrus Palaus tom. 1. disp. 3. tract. 3. punct. 2. §. 1. n. 5.

RESOL.

Sup. hoc sup. in Resol. §. Et pro. paulò post initium, vers. Secundo, & ad fulciendam doctrinam huius §. lega Resol. 12.

Sup. hoc sup. in Resol. §. vlt. & in Resol. 7. §. vlt. post med. vers. successores, & in tom. 4. tr. 1. Resol. 166. §. Respondeatur secundo.